

Erdoğan'ın Merkez Bankası yetkilerine Anayasa Mahkemesi tırpanı

Yazar: **Mehmet Gün** / 13 Haziran 2024, Perşembe / Oda: **Siyaset**

Anayasa Mahkemesi 4 Haziran 2024 tarihinde yayınlanan kararıyla Cumhurbaşkanının Anayasa'nın 104. maddesine aykırı olarak kendi kendine verdiği yetkileri tırpanladı. Anayasa Mahkemesi, 4 Haziran 2024 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan 6 Aralık 2023 tarihli, 6 sene sonra verilen, 6 ayda yazılan ve 420 sayfa tutan bir kararla Binali Yıldırım hükümetinin devlete, Anayasaya ve Merkez Bankası bağımsızlığına verdiği hasarı düzeltti.

Cumhurbaşkanlığı Baş Danışmanı Mehmet Uçum sırasıyla, “şekli” diyerek önemsizleştirse, Adalet Bakanı Yılmaz Tunç, yürürlüğü 12 ay ertelendi diye yanlış takdim etmiş olsa da Anayasa Mahkemesi 4 Haziran 2024 tarihinde yayınlanan kararıyla Cumhurbaşkanının Anayasa'nın 104. maddesine aykırı olarak kendi kendine verdiği yetkileri tırpanladı.

Anayasa Mahkemesi, 4 Haziran 2024 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan, 6 Aralık 2023 tarihli, 6 sene sonra verilen, 6 ayda yazılan ve 420 sayfa tutan bir kararla Binali Yıldırım hükümetinin devlete, Anayasaya ve Merkez

Bankası bağımsızlığına verdiği hasarı **düzeltilti**.

Anayasa Mahkemesi'nden 6 sene gecikmeli karar

Anayasa Mahkemesinin **kararının**, özellikle Merkez Bankası bağımsızlığı ile ilgili hususta başkanlar değiştirildikten, enflasyon azdırıldıktan, ücretli ve emekli kesim ezildikten ve ekonomi krize sokulduktan sonra, 6 yıl gecikmeli olarak verilmesi değişik şekillerde yorumlanabilir.

En başta ve nesnel değerlendirmede 420 sayfalık 6 Aralık 2023 tarihinde verilen kararın yazılıp, imzalanıp yayınlanmasının 6 ay alması sebebiyle “Anayasa Mahkemesi de yavaşmış ve hayati konularda bile hemen harekete geçemiyor, halkın yararını koruyamıyor” denilebilir.

İyimser bir yorum ise Anayasa Mahkemesinin cumhurbaşkanı Erdoğan'ı sınırlamaktaki çekingenliğini aştığı ve daha çok ve hızlı iptal kararları vermesinin beklenebileceği yönünde olabilir.

Nitekim Anayasa Mahkemesinin 22 Şubat 2024 tarihli 2021/131 Esas sayılı kararı ile (85) numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin bazı hükümlerinin iptaline karar vermiş olması da benzer iptal kararlarının gelebileceğini gösteriyor.

OHAL şartlarında 703 sayılı KHK

Türkiye, 2017 yılında olağanüstü hâl şartlarında yapılan referandumla kıl payı ile kabul edilen anayasa değişikliği ile Türk usulü cumhurbaşkanlığı sistemine geçmiş; yeni sisteme geçiş için kanunlarda yapılması gerekli uyarlamaların yapılması için de bir geçiş süresi öngörülmişti.

Ancak, 2018'de, henüz geçiş süreci uyarlamaları yapılmadan cumhurbaşkanlığı seçiminin yapılmasına karar verildi. Kanunları cumhurbaşkanlığına uyarlamak için, acele ile zamanın başbakanı Binali Yıldırım hükümetine 10 Mayıs 2018 tarihinde Anayasa'nın o zamanki 91'nci maddesine dayalı olarak “Kanun Hükmünde Kararname” (KHK) çıkarma yetkisi veren 7142 sayılı kanun (Yetki Kanunu) çıkarıldı.

Kanun değiştirme yetkisi verilmedi

Söz konusu 7142 sayılı Yetki Kanunuyla “Anayasada yapılan [cumhurbaşkanlığı sistemi] değişikliklere uyum sağlamak üzere; [...] kanunlar[da] yer alan başbakanlık, bakanlar kurulu gibi ibarelerin değiştirilmesi ve benzeri işlemler için [...] ilgili hükümlerin yeniden düzenlenmesi, değişiklik yapmak üzere” Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi veriyordu.

Binali Yıldırım Hükümeti, görevi sona ermeden birkaç gün önce, 9 Temmuz 2018 tarihli Resmî Gazetede 142 sayfa tutan ve 233 maddeden ibaret 703 sayılı torba KHK'yi çıkardı, o zamanın cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın da onayladığı KHK ile cumhurbaşkanlığı sistemi ile ilgili olan, olmayan onlarca kanunu bir çırpıda değiştirdi.

Meclise ait yetkilerin gaspı

Yıldırım Hükümeti, 7142 sayılı Yetki Kanunuyla hiç yetki verilmediği halde 703 sayılı KHK'nın 151(h) maddesi ile Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası başkanlarının 5 yıl süre ile görev yapacağına dair 1211 sayılı kanunun 25(1) maddesini iptal etti. Söz konusu 25(1) madde bankaya özerklik sağlıyordu. Oysa yetki kanunu söz konusu 25(1) maddede sadece "bakanlar Kurulu" ibaresini "cumhurbaşkanı" olarak değiştirme yetkisi veriyordu. Ancak Yıldırım Hükümeti 25(1) maddeyi tamamen kaldırdı. Böylece Yıldırım hükümeti, hukuki tabiriyle, meclise ait olan yetkiyi gasp etmiş oldu.

Bunun sonucunda Merkez Bankası başkanını kimin seçeceği ne kadar süre ile görev yapacağı ve kim tarafından görevden alınacağı hususları tamamen boşta kaldı.

Erdoğan kendi kendine (self) yetki verdi

Yıldırım hükümetinin yetki gaspı suretiyle 9 Temmuz 2018 tarihinde yarattığı boşluğu Erdoğan, 10 Temmuz 2018 tarihinde çıkardığı 3 sayılı kararname ile kendi kendisine TCMB başkanlarını görevden alma ve atama yetkisi vererek doldurdu.

10 Temmuz 2018 tarihinde çıkardığı 3 sayılı "Üst Kademe Kamu Yöneticileri İle Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Atama Usullerine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin ekinde yer alan oldukça uzun kamu kurumları listesine merkez bankası başkanlarını da ekleyen cumhurbaşkanı Erdoğan; Anayasa'nın 104(17) maddesinin "Kanunda açıkça düzenlenen konularda cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz" diyen hükmünü, gerçekte varlığı süren ancak zahirde iptal edilmiş gibi görünen 1211 sayılı Merkez Bankası kanununun 25(1) maddesini ihlal etti.

Anayasa 104'üncü maddenin ihlali

Yeni sistemde cumhurbaşkanının yetkilerini uzun uzadıya sayan Anayasa'nın 104'ncü maddesinin 17'nci fıkrasında hiçbir tereddüde yer vermeyecek kadar açık bir şekilde "Kanunda açıkça düzenlenen konularda cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kanunlarda farklı hükümler bulunması halinde, kanun hükümleri uygulanır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin aynı konuda kanun çıkarması durumunda, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümsüz hale gelir." demektedir. Buna göre, cumhurbaşkanı TCMB kanununun 25(1) maddesinde yer alan ve merkez bankası başkanının (governör) görev süresi ile ilgili olarak cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkaramaz.

Anayasa ihlalinin ağır sonuçları

Görüleceği üzere merkez bankası kanununda hüküm bulunan bu konuda cumhurbaşkanı Erdoğan, 3 sayılı kararnamede hüküm getiremez durumda ikin Yıldırım Hükümetinin 703 sayılı KHK ile söz konusu maddeyi görünürde kaldırmış olması Anayasanın 104. maddesinin 17'nci fıkrasındaki bu yasağı dolanma imkânı verdi. Böylelikle Erdoğan, TCMB başkanlarını sıklıkla değiştirir oldu.

Erdoğan'ın 2019'da Murat Çetinkaya'yı, 2020'de Murat Uysal'ı, 2021'de Naci Ağbal'ı görevden alarak yerine niyetlerini emir telakki eden Şahap Kavcıoğlu'nu atamasından sonra enflasyonda ve ekonomide kötüleşme hızlandı.

Kavcıoğlu yönetimi; 1211 sayılı kanundaki fiyat istikrarını sağlama görevini açıkça ihlal ederek artırması gereken politika faizini hızla düşürerek Eylül 2021'de yüzde 20 civarında olan enflasyonu yüzde 80'lere zıplattı, fiyat istikrarını sağlama görevini adeta kasıtlı olarak ihmal etti; paramızın değerini hızla düşürdü. Kavcıoğlu yönetimi; "eller Mersin'e, TCMB tersine" politikası ile paranın değerini ve geliri ona bağlı olan işçi, memur ve emekli halk kesiminin gelirini iki üç ay gibi kısa bir sürede neredeyse yarıya düşürdü. Makul ve adil bir sebebi olmaksızın halkın görece fakir yaklaşık yüzde 70'lik kesimini daha da fakirleştirdi; buna karşın varıl olan küçük bir kesimi daha da zenginleştirdi. Yaratılan ucube ekonomik ortamda ucube bir Kur Korunmalı Mevduat (KKM) oluşturularak milletin cebinden yüz milyarlarca TL zenginlere aktarıldı. Enflasyonu, Kavcıoğlu'nun atandığı Eylül 2021'deki yüzde 20 seviyesine geri getirmek bile, her şey yolunda giderse en az 3 yıl alacak.

Yargı 6 yıl gecikmeli

Anayasa Mahkemesi, aradan 6 yıl geçtikten sonra, yazılması bile 6 ay alan 6 Aralık 2023 tarihli, 4 Haziran 2024 tarihinde Resmî Gazetede Yayınlanan 420 sayfalık kararı ile 703 sayılı KHK'daki bir çok hükmü, Alican Uludağ'ın sayımına göre 228 adet maddeyi, iptal etti.

Anayasa Mahkemesinin verdiği 228 adet iptal kararlarının bir kısmı, ve bunlar arasında Merkez Bankasına ilişkin 37 no'lu iptal kararı, kanun 6216 sayılı kanununun 66(3) maddesi gereğince Resmî Gazetede yayınlandığı anda yürürlüğe girdi. Mahkeme bir kısım iptal kararlarının ise 12 ay sonra yürürlüğe girmesine karar verdi.

Anayasa Mahkemesi; Esas Sayısı : 2018/117; Karar Sayısı : 2023/212; Karar Tarihi : 7/12/2023 tarihli ve R.G. Tarih – Sayı : 4/6/2024 – 32566 Resmî Gazetede yayınlanan kararının 37'nci fıkrasında aynen şöyle diyor:

"[703 sayılı KHK'nun] 151. maddesinin;

a. (h) bendiyle 14/1/1970 tarihli ve 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu'nun 25. maddesinin birinci fıkrasının yürürlükten kaldırılmasının Anayasa'nın mülga 91. maddesi yönünden Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. (j) bendiyle 1211 sayılı Kanun'un 29. maddesinin ikinci cümlesinde yer alan "...ve meslekleri ile ilgili olarak en az on yıl çalışmış..." ve "...Başkan (Guvernör) in önerisi üzerine müşterek kararla beş yıl süre ile..." ibarelerinin madde metninden çıkarılmalarının ve üçüncü cümlesinin yürürlükten kaldırılmasının Anayasa'nın mülga 91. maddesi yönünden Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALLERİNE OYBİRLİĞİYLE,"

Görüleceği üzere Anayasa Mahkemesi TCMB başkanlarını ilgilendiren iptal kararında yürürlüğün ertelenmesine dair hiçbir şey söylemiyor. AYM kararının bir çok fıkrasındaki iptal kararlarının yürürlüğünün ertelenmesine dair bir hüküm yer almıyor.

Ertelenmeyen karar derhal yürürlüğe girer

6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince "Mahkemece iptaline karar verilen kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İttüzüğü veya bunların belirli madde veya hükümleri, iptal kararının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Mahkeme gerekli gördüğü hâllerde, Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi bir yılı geçmemek üzere ayrıca kararlaştırabilir."

TCMB bağımsızlığı yeniden yürürlükte

703 sayılı KHK ile yürürlükten kalkmış gibi görünen 25(1) madde gerçekte ise geçerliğini hiç kaybetmemiştir. Anayasa mahkemesinin iptal kararı bu sahte görüntüyü ortadan kaldırdı; 25(1) maddenin halen yürürlükte olduğu net bir şekilde ortaya çıktı. Meclis söz konusu 25(1) maddeyi bir kanunla ortadan kaldırmadığı sürece Erdoğan, artık, merkez bankası başkanlarını 5 yıllık görev süresi dolmadan görevden alamaz.

Her ne kadar 3 sayılı cumhurbaşkanlığı kararnamesi yürürlükte ve Erdoğan'a merkez bankası başkanını görevden alma yetkisi veriyor gibi görünse de bu yetkinin dayanağı olan KHK iptal edilmiş, söz konusu 25(1) madde gereğince o-de böyle bir yetkisi olmadığı kesin olarak ortaya çıkmış olması karşısında Erdoğan artık bu yetkiyi kullanamaz.

Çünkü 151(h) maddesi iptal edilen 703 sayılı KHK ile Merkez Bankası Kanununun söz konusu 25(1) maddesi iptal edilmiş, Merkez Bankasının bağımsızlığı kaldırılmış değildir. Anayasa 104(17) madde gereğince Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, TCMB başkanlarını görev süresi dolmadan görevden almaya yetkisi yoktur. Anayasa Mahkemesinin de açıkladığı gibi Anayasa 104(17) fıkra gereğince kanunla düzenlenen konularda cumhurbaşkanı yürütme olarak atama yetkisine sahip değildir. Cumhurbaşkanı kanunların üzerinde değildir; tersine onlara uymakla yükümlüdür.

Uçum ve Tunç'un yanıltıcı takdimleri

Hal böyle iken önce Cumhurbaşkanlığı Baş Danışmanı Mehmet Uçum, Anayasa Mahkemesi kararını şeklen verilmiş, esasa ilişkin olmayan ve kanun çıkarılmasını isteyen bir karar olarak takdim etti. Buna katılan Adalet Bakanı Yılmaz Tunç ise 228 adet iptal kararlarının tamamının yürürlüğü 12 ay ertelenmiş gibi takdim etti. Hukukçuların, pirimiz İmam'ı Azam Ebu Hanefi'nin, ölmeyi sultana kadı olmaya tercih etmesinde timsalini bulan evrensel etik ilkesine uysuz olarak idarede mevki ve makam sahibi olan bu iki kamu görevlisinin, adeta kendi yorumlarını dikte etmeye çalışmaları hem etik hem de mantıken kabul edilemez.

Anayasa mahkemesi kararındaki 228 iptal karardan bir kısmının hemen yürürlüğe girdiği, bir kısmının ise yürürlüğünün 12 ay süre ile ertelendiği hiç hukuk bilgisi olmayan biri daha kararı okuyarak kolayca anlayabilir. Hal böyle iken Uçum ve Tunç'un bunu ifade etmeyerek sanki tümünün yürürlüğü ertelenmiş gibi takdim etmesi acaba ne amaca hizmet ediyor olabilir...

Anayasa Mahkemesi kararı ve sonuçları

Anayasa Mahkemesinin kararının TCMB ile ilgili 37 no'lu fıkradaki iptal kararı bağlamında değerlendirmek bile bu iki bürokrat hukukçunun “güçlünün dediği haklıdır” anlayışı ile Anayasa Mahkemesi kararını yanlı ve bilerek isabetsiz takdim ettiklerine ortaya koymaya yeterlidir. Şöyle değerlendirelim:

- (i) 1211 sayılı TCMB kanununun 25(1) maddesinde merkez bankası başkanlarının görev süresini düzenlemiş midir. Evet!
- (ii) Anayasa'nın 104'ncü maddesinin 17'nci fıkrasındaki hükme göre cumhurbaşkanı TCMB kanununda düzenlenen konuda kararname çıkarabilir mi? Hayır!
- (iii) 7142 sayılı KHK çıkarma Yetki Kanunu Yıldırım – Erdoğan hükümetine 121 sayılı TCMB kanunun 25(1) maddesini çıkarma yetkisi verdi mi? Hayır!
- (iv) Yıldırım – Erdoğan hükümeti 703 sayılı KHK (151(h) ile TCMB kanununun 25(1) maddesini iptal ederken yetkisini aştı mı, yetki gaspı var mı? Evet!
- (v) Anayasa Mahkemesi 703 sayılı KHK'nın 151(h) maddesini yetki gaspı nedeniyle iptal etti mi? Evet! O halde ortada TCMB kanunun 25(1) maddeyi iptal eden bir kanun veya KHK var mı? Hayır!
- (vi) Sonuçta cumhurbaşkanlığının 3 no'lu kararnamesi TCMB bakımından kanunda hüküm bulunan duruma ilişkin mi? Evet. Böyle olduğu zaman cumhurbaşkanlığı kararnamesi yürürlükte olsa bile ondaki hüküm mü yoksa kanun hükmü mü uygulanır? Kanun hükmü uygulanır çünkü Anayasa 104. madde 17'nci fıkrası açıkça öyle söylüyor.

İşte bu mantıksal analize göre 703 sayılı KHK'nın çıkarılma şeklinde bir aykırılıktan değil içeriğinde yetki gaspına dayalı ciddi bir anayasaya aykırılık bulunduğu ve iptal edildiği ortada.

Güçlü haklıdır mı demek isteniyor?

Yukarıdaki analizden de görüleceği üzere kendisinden farklı sonuca varanla değil; onlar hakkında “yorumları gerçek dışıdır.” diyen bakan Yılmaz Tunç'un beyanları isabetsiz ve kamuoyunu yanıltıcı mahiyette değil midir?

Sayın Bakan Tunç söz konusu 25(1) madde karşısında TCMB başkanları bakımından Cumhurbaşkanının 104(17)'deki kısıtlara tabi olduğunu neden kabul etmek istememektedir?

Sayın Bakan Tunç'un Anayasa Mahkemesinin 1211 sayılı Merkez Bankası Kanununun 25(1) maddesine ilişkin 37 no'lu iptal kararının Resmî gazetede yayınlandığı 4 Haziran 2024 tarihinde yürürlüğe girmiş olduğunu neden dikkatlerden kaçırmaktadır?

Guvernör görevden alınır mı Danıştay iptal eder

Bu durumda şeklen bakıldığında 3 sayılı cumhurbaşkanlığı kararnamesinin halen yürürlükte görünüyorsa da TCMB başkanına ilişkin hükmünün dayanağı ortadan kalkmıştır ve yoktur!

Kararname Merkez Bankası kanununa aykırı olduğu için cumhurbaşkanı kanuna uymak zorundadır. Buna rağmen dayanağı olmayan ve üstelik kanuna aykırı olan kararname hükmüne dayanarak yapılacak bir atamayı Danıştay

iptal edecektir.

Bürokratlara düşen görev

Cumhurbaşkanı baş danışmanı Mehmet Uçum, Adalet Bakanı Yılmaz Tunç ve kararname çıkarılmasında görev alan bürokratlara, Anayasa Mahkemesinin iptal kararı üzerine önemli bir görev düşmekte. Cumhurbaşkanlığının bütün kararnamelerini tarayarak 703 sayılı KHK'nın iptal edilen hükümlerine dayanarak getirilen hükümleri tespit etmeleri ve düzeltmeleri gerekiyor.

Bu çalışma, Türkiye'nin halen alışma sürecinde olduğu cumhurbaşkanlığı sistemini daha istikrarlı, hukuka uyarlı ve pürüzsüz çalışmasını sağlamak için önemli.

Bu çalışma yapılmadığı, hatalar kendiliğinden düzeltilmediği takdirde yargı makamları içtihatları ile ve uzun bir zaman sürecinde bunu yapmak zorunda kalacaktır.

Bu kadar tartışmadan ve acı tecrübeden sonra 25(1) madde yürürlükten kaldırılamaz. Milliyetçi Hareket Partisinin 100 maddelik anayasa taslağında merkez bankası bağımsızlığının anayasa ile güvenceye alınmasını istediği de dikkate alındığında Sayın Erdoğan istese bile Merkez bankasının bağımsızlığına uzun süre dokunulamayacağı da ortadadır.

Gecikmiş ama zoraki bağımsızlığı Merkez Bankasına tekrar hayırlı olsun!

